

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

**Vliv vzdělání na kriminalitu mládeže a její
prevenci**

**Influence of Education on Criminality and Crime
Prevention**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Jana Poláčková

Autor práce:

Šárka Bláhová

Praha 2012

Poděkování

Děkuji tímto Mgr. Janě Poláčkové za odborné vedení bakalářské práce. Dále děkuji studentům a vedení škol SOU Potravinářská v Písnici, SOU na Zeleném pruhu, SOŠ Drtinova na Smíchově a SOŠ managementu a služeb na Hájích za ochotu zapojit se do výzkumné části práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vliv vzdělání na kriminalitu mládeže a její prevenci“ zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 13. 4. 2012

Šárka Bláhová

Anotace

Bakalářská práce „Vliv vzdělání na kriminalitu mládeže a její prevenci“ se zabývá problematikou mladistvých delikventů a jejich příčin. Dále prevencí kriminality a náhradní rodinou péčí. Ve výzkumné části práce jsou využity metody kvantitativního výzkumu formou dotazníku, který byl zaměřen na mládež ve věku od 15 do 18 let v oblasti informovanosti o kriminalitě a její prevenci, vlivu rodiny, blízkého okolí a školy na možné předcházení páchaní kriminality mladistvými a konkrétní zjišťování páchaní činnosti dotazovaných.

Klíčová slova

kriminalita

delikvence

mladistvý

pachatel

trestná činnost

příčiny delikventního chování

sociálně – právní ochrana dětí

prevence kriminality

náhradní rodinná péče

dotazník

Annotation

Bachelor thesis „Influence of Education on Juvenile Criminality and Crime Prevention“ is occupying of juvenile delinquents and reasons of delinquent behaviour. Thereafter crime prevention and substitute child care. The research part is focusing on foreknowledge of criminality and crime prevention, influence of family, neighbourhood and school on preventing criminal activities committed by youth. It includes specific questions about criminal behaviour of interviewed. The research is aimed on youth between ages 15 and 18 years and it uses method of quantitative research by means of a questionnaire.

Key words

criminality

delinquency

minor

perpetrator

criminal activities

causes of delinquent behaviour

social-legal protection of children

crime prevention

substitute child care

questionnaires

Obsah

Úvod.....	10
1. Kriminalita mládeže	11
1.1. Základní pojmy.....	12
1.2. Osobnost pachatele	14
1.2.1. Typologie pachatele	14
1.3. Mladistvý delikvent	17
1.4. Charakteristika trestné činnosti mladistvých	17
2. Příčiny delikventního chování.....	18
2.1. Dědičnost	19
2.2. Rodina	19
2.3. Škola	20
2.4. Vrstevníci	21
2.5. Média	21
3. Prevence kriminality.....	24
3.1. Základní pojmy z oblasti prevence	24
3.2. Strategie prevence kriminality.....	26
3.3. Systém prevence kriminality v České republice	27
4. Sociálně – právní ochrana dětí.....	29
4.1. Náhradní rodinná péče	30
4.1.1. Náhradní rodinná péče kolektivní.....	30
4.1.2. Ústavní výchova.....	31
4.1.3. Ochranná výchova.....	32
4.1.4. Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy	32
4.2. Náhradní rodinná péče individuální.....	35

4.2.1. Osvojení.....	35
4.2.2. Pěstounská péče	36
4.2.3. Poručnictví.....	36
4.2.4. Opatrovnictví	37
4.3. Kurátor pro mládež	37
5. Průzkumné šetření.....	39
5.1. Cíle šetření	39
5.2. Hypotézy	39
5.3. Popis průzkumného vzorku.....	40
5.4. Charakteristika průzkumných metod.....	40
5.5. Realizace průzkumného šetření.....	40
5.6. Dotazník	41
5.6.1. Výsledky otázek dotazníku.....	42
5.6.2. Shrnutí průzkumného šetření.....	54
Závěr.....	55
Summary	56
Literatura	57
Slovníky	58
Seznam grafů.....	59
Seznam příloh.....	59

Seznam zkratk

č.	číslo
atd.	a tak dále
apod.	a podobně
např.	například
OSPOD	odbor sociálně – právní ochrany dětí
tzv.	takzvaně
str.	strana
vyd.	vydání

Úvod

Téma bakalářské práce „*Vliv vzdělání na kriminalitu mládeže a její prevenci*“ jsem si vybrala, protože mě velice zajímá. Kriminalita mládeže představuje v dnešní společnosti veliký problém. Často se v médiích setkáváme s tím, že mladistvých pachatelů přibývá, a proto si myslím, že by této problematice měla být věnována větší pozornost.

Teoretická část je rozdělena na čtyři hlavní kapitoly, které obsahují další podkapitoly. V této části vymezuji základní pojmy o kriminalitě, typologii pachatele a charakteristiku trestné činnosti mladistvých. Dále věnuji pozornost konkrétním příčinám delikventního chování a možným faktorům ovlivňující budoucího pachatele. Ve třetí kapitole je samotná prevence a úloha státu při prevenci. Poslední část je o sociálně – právní ochraně dětí, náhradní rodinné péči a kurátorovi pro mládež.

Praktická část obsahuje průzkumné šetření určenému studentům středních škol a odborných učilišť ve věku od 15 do 18let. Průzkum je zaměřen na to, zda může úroveň vzdělání ovlivnit páčání trestné činnosti a jestli školy s nižší úrovní vzdělání mohou mít slabší prevenci kriminality. V šetření jsou dále otázky směřované k vlivnosti rodiny a školy na mladistvé jedince v oblasti kriminality.

1. Kriminalita mládeže

Jeden z nejvýznamnějších problémů kriminality vůbec je trestná činnost mládeže. Kriminalita mládeže je negativní sociální jev, který je charakterizován porušováním právního řádu mladistvými do 18 let věku. Motivy a příčiny, které vedou mládež k takovému chování a konání trestné činnosti jsou různé. Rodina je považována za jeden z nejdůležitějších faktorů ovlivňující chování jedince, příklad rodičů je nejlepším výchovným prostředkem. Dalšími neméně důležitými faktory jsou škola, mimoškolní aktivity a kolektiv kamarádů. Díky vysokému stupni kriminality a nebezpečnosti pro společnost, si nutí zvýšenou pozornost většiny členů společnosti. Hlavním cílem je racionální vyřešení tohoto problému.

Styčnými body řešení této situace se uvádí v odborné literatuře Sociální patologie, která je napsána Slavomilem Fišerem a Jiřím Škodou, že je důležité se zaměřit:

- Na ochranu společnosti
- Na způsob a cíl zacházení s delikventy

Kriminalitou se zabývá spousta vědních disciplín a na jejím řešení se podílí množství různých odborníků. *„Obecný cíl všech, kteří se na řešení podílejí, spočívá ve snaze o dosažení změn. Kladou si za cíl svými specifickými postupy dosáhnout korekce ve vzorcích chování, které s uvedenými jevy souvisejí, do sociálně žádoucí nebo alespoň přijatelné formy. Pokud je to možné, pak takovým způsobem, aby byla změna pokud možno trvalá.“¹*

---

¹ Sociální patologie, Fischer a Škoda, Grada Publishing, a.s., 2009, str. 155

1.1. Základní pojmy

Kriminalita je projev chování, který je v dané společnosti považován za trestný. „Jde o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují. Jedná se o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona, a to jak zjevné, tak latentní.“²

Kriminalitu dělíme na tři typy:

- **Kriminalita dospělých** - je páchaní trestných činů a přestupků ve věku nad 18 let věku
- **Kriminalita mladistvých** - je omezena na věkovou skupinu od 15 do 18 let věku.
- **Dětská kriminalita** - je též nazývána predelikvence a prekriminalita. Jedná se o děti do věku 15 let, jenž je typickým konáním činů ve skupině s nízkou připraveností na čin, který bývá ovlivněn spontánností.

Kriminální chování můžeme označit jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností.

Delikvence je nepřijatelné chování, které se týká nejen kriminality. Zahrnuje i činy které nejsou právně postižitelné z důvodu nízkého věku jedince. Tudíž sem patří i činy páchané dětmi do 15 let věku. Často bývá pojem delikvence použit u nežádoucího a nepřijatelného chování dětí a mládeže. Patří sem například asociální chování, což jsou drobné lži, vzdorovitost, zlozvyky a další. „Delikventní chování zpravidla souvisí s asociální poruchou osobnosti, která bývá charakterizována zřetelnou nerovnováhou mezi chováním jedince a společenskými normami, přičemž tato nerovnováha bývá často podporována výraznými a deletrvajícími problémy v interpersonálních vztazích.“³ Delikventní chování může rozdělit na dva typy podskupin, kterými jsou asociální chování a antisociální projevy chování.

---

² Sociální patologie, Fišer a Škoda, Grada Publishing, a.s., 2009, str. 156

³ Děti a mládež v obtížných životních situacích, Jedlička a spol., Tiskárny MV, p.o., 2004, str. 325

Asociální je takzvaně nespolečenské chování, které se projevuje nerespektováním mravních norem dané společnosti. Tudíž není právně postižitelné, ale je považováno za odchylku v chování jedince.

Antisociální je protispolečenské a protiprávní, nezákonné jednání s konáním vážných přestupků a trestných činů.

Disociální je mírné sociálně a výchovně abnormální chování, které se pohybuje na hranici s normami dané společností.

Dítě – podle Úmluvy o právech dítěte rozumíme dítětem osobu mladší 18let. Podle zákona o rodině je za dítě považována osoba mladší 15let.

Mládež – jsou chápáni jedinci ve věku od 15 do 18 let věku.

Mladistvý – je to pojem trestněprávní. Je s ním spojena odpovědnost za spáchaný trestný čin. Trestní odpovědnost mladistvého začíná, spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení patnácti let a končí v den dovršením osmnáctého roku života. Spáchá jedinec trestný čin v den svých patnáctých narozenin, není trestně odpovědný, naproti tomu spáchá trestný čin v den svých osmnáctých narozenin, je stále trestně odpovědný jako mladistvý.

Delikventní způsobilost – delikventně způsobilý je jedinec ten který dokáže rozpoznat následky svého jednání a ovládnout je.

Zletilost – zletilou osobou se stává jedinec, který je způsobilý k právním úkonům. Jde osoby, které nabyli věku 18let a nebo byly zplnoletěny soudem z důvodu sňatku.

Nezletilost – je opakem zletilosti. Jde tedy osoby mladší 18let a nebo osoby jenž nebyli zplnoletěny soudem.

(OSPOD) odbor sociálně – právní ochrany dětí – tento odbor je zřizován obcí. Jedná se o orgán, který v trestním řízení proti mládeži zastupuje zájmy dítě a zároveň činí vlastní opatření.

1.2. Osobnost pachatele

Osobnost pachatele je v kriminologii nejčastěji chápána jako organický celek duševního člověka, který zahrnuje jak biologický základ jedince, tak i společenské podmínky jeho života včetně společenských vztahů. Osobnost pachatele není možno jednoznačně označit specifickým charakterem, jelikož osobnost člověka je jedinečná a její přizpůsobení se vlivům okolí, je odlišné každému jedinci. Ale i přesto jsou určité obecné znaky, kterými můžeme tuto specifickou skupinu jednotlivců charakterizovat.

Mezi základní atributy ovlivňující mládež a její následné delikventní chování jsou věková zralost, pohlaví jedince, genetika, úroveň intelektu, rodinné zázemí, školní zařízení, vrstevníci, subkultura a mediální vliv. K jednomu z hlavních problémů delikventů patří, jak uvádí v odborné literatuře Slavomil Fišer a Jiří Škoda v sociální patologii je, že: *„Pro většinu delikventů je typické, že dovedou o svém cíli a jeho dosažitelnosti logicky uvažovat. Nejsou však schopni připustit si následky, chybí jim zpětná vazba. Trest a uvěznění pro ně nemají dostatečnou informační hodnotu. Své jednání, včetně návratu do vězení opakují, v případě recidivy mohou být k následnému počínání lhostejní.“*⁴

1.2.1. Typologie pachatele

*„Typologie delikventní subkultury pomáhá psychologům, etopedům a dalším specialistům a terapeutům v poznání osobnosti konkrétního jedince a následném stanovení specifických korektivních přístupů a metod jeho ovlivňování.“*⁵

Pro tuto metodu je nejpřínosnější vypracování typologie na základě pracování s celou osobností jako jedinečným celkem. Odborníci sepíší pečlivou anamnézu a pozorováním zjišťují psychopatologické rysy, neuroticismus a symptomy, které poukazují na poruchu osobnosti. Dále věnují pozornost psychoticizmu neboli zatvrzelosti a poruchám inteligence. V odborné literatuře sociální patologie Fišera a Škody se uvádí, že nejlépe využitelná metoda typologie je zobecnění společných příznaků delikventů a rozdělení do šesti hlavních skupin dle jejich podobnosti.

---

⁴ Sociální patologie, Fischer a Škoda, Grada Publishing, a.s., 2009, str. 164

⁵ Sociální patologie, Fischer a Škoda, Grada Publishing, a.s., 2009, str. 166

Prvním typem delikventního chování je socializovaný typ delikventa neboli normálním. Tito lidé většinou spáchají čin, který má epizodický charakter a tudíž se jedná o momentální vybočení ze svého dosavadního života. Psychologové a etopedové u nich shledají žádoucí dynamiku, jako je fungování svědomí, uznání své viny, pocit lítosti a snaha o napravení svého činu. Socializovaný typ člověka má vybudované zázemí, pracovní dovednosti a návyky, tudíž jsou schopni návratu do společnosti bez zásadních potíží. Dalším typem delikvence je neurotický. U tohoto typu je nápadný výskyt menších i větších neurotických poruch. Mezi tyto poruchy patří například emoční labilita, deprese, obsedantní myšlenky a další. *„Je přirozené, že neurotické poruchy chování osobnosti těchto jedinců příznačným způsobem ovlivňují jejich jednání, které se může stát delikventním. Poruchy se také promítají do jejich motivace.“*⁶ Ve většině případů se jedná o kombinaci negativních důsledků, které vyplývají z nesprávného působení orientační rodiny. Jedním z těchto důsledků je citová deprivace, týrání a péče rizikových rodičů. Příčinami delikventního chování těchto tipů lidí může být frustrace potřeb uznání, pocit izolace a přehlížení okolím. Jejich kriminální chování bývá určitou formou protestu vůči rodině a blízkým než vůči společnosti. Tito jedinci jsou ohroženi v rámci penitenciárního procesu z důvodu možného prohloubení stávajících poruch a rozvojem dalších mnohočetných souvisejících poruch. Třetí typ v typologii je nesocializovaný jedinec nebo také můžeme říci psychopatický typ. Tito lidé mají poruchu osobnosti. Jejich hlavním rysem jsou nepřizpůsobivé vzorce chování vůči okolí, čímž jsou extrémní či výrazné odchylky chování od průměrného člověka jisté kultury v oblasti vnímání, smýšlení či prožívání a zvláště u vytváření vztahů k druhým. Nejvíce se setkáváme s asociální poruchou osobnosti, další poruchou je emoční nestabilita a histriónská porucha osobnosti. *„Vzhledem k oploštělé emocionalitě, rigiditě až hostilitě jsou jakékoliv pokusy o kladnou stimulaci, apelaci na morální hodnoty a pocity viny naprosto neúčinné. Slušnost a dobrá vůle jsou těmito jedinci pokládána za slabost.“*⁷

Tito lidé mohou mít někdy i nadprůměrný intelekt a mají zvláštní kouzlo osobnosti, kterým dokážou napoprvé své okolí oslnit. Svě jednání mají účelové a manipulativní s výhradním cílem na zisk ve svůj prospěch. Jsou patologicky

---

⁶ Sociální patologie, Fischer a Škoda, Grada Publishing, a.s., 2009, str. 168

⁷ Sociální patologie, Fischer a Škoda, Grada Publishing, a.s., 2009, str. 169

egocentričtí bez schopností normální emocionální vazby s nízkou až minimální empatií. Nemají schopnost k vytváření si soustavného plánování činnosti a nedokážou se poučit z chyb, tudíž je u nich prognóza nulová. Čtvrtým typem typologie je mentálně insuficientní, také můžeme použít název nedostatečný. V této kategorii jsou jedinci s nižší úrovní rozumových schopností. Jsou to delikventi, jenž jejich kriminální činnost odpovídá jejich rozumovým schopnostem, je často primitivní a přímočará. Mají sociální dovednosti odpovídající rozumovým schopnostem, což bývá až nízký podprůměr či hranice s mentální retardací. Pokud jde o charakterističnost činů mají spíše primitivnější motivaci a snáze jsou odhalitelné. Jedná se o činy o násilné trestné činy a někdy i o činy motivované sexuálně. Předposledním je deviantní socializovaný typ. Tento typ má sociální normy skupiny osvojené, ale jsou v rozporu s normami společnosti. Chování tohoto typu jedinců je regulováno deviantními regulativy. Tito lidé většinou dobře spolupracují. Posledním je typ s masivní psychologickou poruchou, také s názvem psychotický. Psychotický jedinci většinou trpí psychickými poruchami a onemocněními. Nejčastěji jde o paranoidní formu schizofrenie, dále také poruchu efektivity jako například deprese. Dalšími jsou typy psychóz, které vznikly v důsledku závislosti. „Z hlediska delikventního chování se většinou jedná o násilné, brutálně provedené činy s nesrozumitelnou motivací. Ovlivňování těchto osob a práce s těmito jedinci z hlediska etopedie prakticky nemožné.“⁸ Lidé s tímto typem chování patří především do psychiatrické péče. Jejich odpovědnost za své delikventní chování je velmi diskutabilní. K uznání jejich odpovědnosti je důležité stanovisko znalců a odborníků.

Důležité je si uvědomit, že tyto základní informace o typech delikventního chování nemůžeme chápat jako zásadní faktory, které by rozhodovaly o způsobu ovlivňování motivace ke kriminálnímu chování. Samotná motivace k delikventnímu či kriminálnímu chování je velmi složitou otázkou, která je ovlivňována aktuálním působením vnitřních a vnějších činitelů.

---

⁸ Sociální patologie, Fischer a Škoda, Grada Publishing, a.s., 2009, str. 171

1.3. Mladistvý delikvent

Pojem mladistvý je právní termín. Jedinci značení pojmem mladistvý jsou osoby, které nepřekročili věkovou hranici 18 let. Mladistvý delikventi začínají mít konflikty s normami mezi 11. a 13. rokem věku. Během doby puberty dochází ke zlomu, kdy se pubescent stává těžko ovladatelným, proto nerespektuje některé sociální a právní normy. Začínají se objevovat typické obrazy mladistvé delikvence, kterými jsou například krádeže, odcizování věcí, výtržnictví, šikana a další. Mladistvý delikventi na rozdíl od chronických pachatelů své činy provádí příležitostně a většinou na protest svým rodičům či generaci dospělých ale také z důvodu situačních.

1.4. Charakteristika trestné činnosti mladistvých

Trestná činnost páchaná dětmi a mládeží je ovlivněna stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi a motivy k páchání trestné činnosti. Mládež páchající trestnou činností má většinou spolupachatele či je součástí skupiny. Jejich činy jsou ovlivněny momentální situací, při které převládá emotivní motivace oproti rozumové. Impulsem pro konání trestné činnosti bývá většinou alkohol popřípadě jiná návyková látka, která zvyšuje agresivitu a nepřiměřené reakce.

K nejčastější páchaným činům mezi mladistvými patří:

- Násilí proti jednotlivci či skupině
- Opilství a výtržnictví
- Neoprávněné užívání motorového vozidla
- Rozkrádání, vandalismus
- Toxikomanie
- Prostituce
- Gamblerství

2. Příčiny delikventního chování

Příčiny kriminality jsou často podobné jako u kriminality dospělých, ale i přesto jsou zvláštnosti ovlivňující kriminalitu dětí a mladistvých. Kriminalita dětí a mladistvých má své specifika, která vystupují do popředí velikých měst a průmyslových aglomerací. V naší společnosti se nachází velké množství příčin, které se podílejí na vzniku delikventního chování dětí a mladistvých.

Jedním z dalších příčin ovlivňující delikventní chování, jsou biopsychosociální faktory, které řadíme do tří skupin:

Biologické faktory – Prvním biologickým faktorem, který vede k vyšší pravděpodobnosti kriminálního chování je pohlaví. U mužů je větší kriminální a delikventní chování než u žen. Důvodem je větší agresivita a dravější sociální jednání, proto aby dosáhli seberealizace. Kdežto ženy mají jiné vzorce chování, jelikož jsou vedeny a vychovávány jako jemnější a něžnější pohlaví. Dalším důvodem k silnější agresii u mužů je mužský pohlavní hormon testosteron. Význam pro vznik a rozvoj kriminálního chování má i věk. Bezpochyby k těmto faktorům řadíme vrozené dispozice jedince, které ovlivňují způsoby reagování. *„Jedná se o vrozené, neurofyziologické podmíněné dispozice. Vyšší míru tendence k delikventnímu jednání a kriminalitě mají jedinci, kteří jsou zvýšeně dráždiví. Tyto osoby mají vyšší míru impulzivity a nižší míru frustrační tolerance.“*⁹ Významnou úlohu ve vztahu k delikvenci mají vybrané poruchy chování a emocí. Jednou z nejčastějších poruch je syndrom hyperaktivity, který je nazýván ADHD. K symptomům tohoto syndromu patří změny nálad, nápadná neobratnost a impulzivita. Vliv kteréhokoliv činitele na chování jedince lze posuzovat jedině v kontextu zrání a individuálního rozvoje osobnosti. Delikventní chování lze tedy chápat jako výsledek vzájemného působení jedince a vnějšího prostředí.

Psychické faktory – Značná pozornost je kladena na úroveň mentálních schopností. Vzhledem ke genetické podmíněnosti je tento faktor považován spíše za vrozený. Samozřejmě mezi delikventy může nalézt osoby s mentální retardací až po genialitu. Většinou se, ale spíše jedná o jedince, kteří mají snížený intelekt.

---

⁹ Sociální patologie, Fischer a Škoda, Grada Publishing, a.s., 2009, str. 157-158

Díky snížené rozumové schopnosti mají nižší schopnost na posouzení dané situace a zvážení důsledků svého jednání. U osob s delikventním chováním se často objevují různé poruchy osobnosti, které souvisejí s odchylkami ve vztahu jedince k druhým, ke společnosti a normám. Patří sem disociální porucha osobnosti (asociální, antisociální), dále to jsou poruchy související s emocionálními potížemi. Z hlediska kriminality a delikvence se jedná o emočně nestabilní poruchu osobnosti, která se projevuje výbušností a agresivitou. Dalšími psychickými činiteli jsou vrozené vlastnosti osobnosti, které ovlivňují projevy chování v reakcích na podněty.

Sociální faktor – Beze sporu k sociálním činitelům podněcující chování jedince je rodinné zázemí, škola, vrstevníci atd. Podrobnější rozebrání této problematiky uvádím v nadcházejících kapitolách.

2.1. Dědičnost

Dědičnost patří mezi mnoho dalších faktorů, které mají vliv na delikventní chování mladistvých. „*Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu. Tyto vlohy však samy o sobě nevedou k vytvoření delikventní party, která vyloupí obchod.*“¹⁰ Genetická vlohá pouze zvyšuje pravděpodobnost, že chování jedince může být delikventní, pokud ho ovlivní i další činitelé. Zjišťovaly se tzv. degenerativní znaky, které jsou specifické pro rodilé zločince (tvar lebky, tvary ušních boltců,...). Ty však nebyly přesné a začalo se od nich upouštět. Nyní se začíná zkoušet dědičnost pomocí různých studií (studie dvojčat, adopční studie).

2.2. Rodina

Je důležité si uvědomit, že zásadní vliv na utváření osobnosti má rodina. Jestliže rodina neplní své funkce, dítě strádá a prožívá jisté zklamání a tak v rámci uspokojování svých potřeb je ohroženo. Důsledkem toho může mít problémy se správným navázáním mezilidských vztahů a mít obavy v důvěře sebe sama načež může pochybovat o svých schopnostech a dovednostech. „*Takový jedinec zpravidla neumí čelit déletrvajícím neúspěchům a stresu, neumí přijímat odpovědnost za své chování. Vytváří si svůj vlastní svět s odpovídajícím systémem hodnot. Na základě tohoto stavu se u něj v důsledku*

---

¹⁰ Mládež a delikvence, Matoušek a Matoušková, Portál, s.r.o., 2011, str. 23

*spíše negativních životních zkušeností může vyvíjet nenávist a agresivita.*¹¹ Jak se uvádí v předcházející citaci o negativních vlivech rodiny ohrožující jedince, pokud nejsou plněny funkce rodiny, tak stejně může být ohroženo dítě, které dostává od rodičů vše, co chce, aniž by proto muselo cokoliv udělat. Tito jedinci mývajíc časté problémy s komunikací ve svém sociálním okolí. Chybí jim základní životní jistoty a pozitivní vzory. V době dospívání se špatně orientují v sociálních situacích a nedokážou domýšlet důsledky svého chování. Mají pocit jisté prázdnoty, beznaděje a často i nudy. Tím, že se chtějí dostat z pocitu, jaké si deprese z těchto stavů volí únik z této situace. Což může mít za následek páchaní trestné činnosti, užívání návykových látek a jiné delikvence.

2.3. Škola

Škola zajišťuje jedinci výchovně vzdělávací proces, ve kterém by měl získávat informace, znalosti a utvářet si dovednosti, upevňovat postoje a nacházet ucelený názor na život. Výhodou školy pro jedince je, že nemohou být přehlíženy jeho potřeby a přání.

Pro nezletilé a mladistvé jedince, kteří jsou sociálně dezorientovaní, citově deprivovaní ze svého rodinného prostředí ve kterém vyrůstají. Může být možnou nadějí škola, díky dobré pomoci pedagoga. Jestliže pedagog je ochoten tyto děti a mladistvé vyslechnout a dokáže jim přijatelným způsobem pomoci a nasměrovat je jak se dobře postavit ke svému životnímu stylu, který dá jejich životu smysl. Naučí je vážit si sama sebe, uvědomit si svoji hodnotu, který je naučí odolat různým formám závislosti a sebestrukce. Bohužel při snaze pomoci žákům může být zábranou pro pedagogiky legislativa, která neurčuje jasně jejich pravomoci, a tak nemohou často zasáhnout v pravý čas na pravém místě s přiměřeným výsledkem. „*Problémem bývá v mnoha případech i jejich snížená schopnost efektivně reagovat na vzdorovité, opoziční a agresivní chování žáků a absence dovedností zvládat techniky konfrontace v komunikaci s antisociálně orientovanými jedinci.*“¹²

I přes tyto překážky je škola důležitou součástí v oblasti prevence sociálně patologických jevů cílené na děti a mládež.

---

¹¹ Děti a mládež v obtížných životních situacích, Jedlička a spol, Tiskárny MV, p.o., 2004, str. 321

¹² Děti a mládež v obtížných životních situacích, Jedlička a spol, Tiskárny MV, p.o., 2004, str. 323

2.4. Vrstevníci

Dítě, které nemá pevné rodinné zázemí a ve škole také prožívá neúspěchy, často hledá útočiště mezi obdobně postiženými vrstevníky. Bývá časté, že jedinci, kteří nezažívají ve svém rodinném prostředí lásku a oporu, hledají uznání v jiném společenství, což může mít za následek špatný výběr party či připojení se k jedinci, jenž páchá přestupky a trestné činy nebo je u něj pravděpodobnost páchaní. Během vývoje dítěte se pro něj stávají kontakty s vrstevníky významnějšími. „*Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.*“¹³ Vrstevnické skupiny v době puberty mají větší vliv na jedince než samotná rodina a pedagogové, což může nést za následek, že se dítě dostává dříve a na delší dobu než kdysi do intenzivní interakce s vrstevníky. Samozřejmě záleží na druhu společnosti, na společenské vrstvě, k níž děti a mládež inklinují.

Ve vrstevnických partách bývají nároky na konformitu vyšší než ve všech jiných skupinách. Jde o specifické způsoby vyjadřování, úpravu zevnějšku, druh preferované hudby, způsob chování k opačnému pohlaví, postoj ke škole, k rodičům, k penězům, k sexualitě, k drogám, k alkoholu a dalším. U dětí a mládeže z dysfunkčních rodin je více pravděpodobné, že bude potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou silnější než u ostatních dětí s dobrým rodinným zázemím. Z těchto důvodů mnohdy mládež a děti udělají cokoli i přestupek nebo trestný čin ač ještě nikdy nic nespáchali, protože se chtějí za každou cenu dostat do party vrstevníků.

2.5. Média

Media jsou pro nás dobrým informačním kanálem, pokud je využíváme k našemu prospěchu, projevu, vzdělanosti nebo relaxaci.

---

¹³ Mládež a delikvence, Matoušek a Matoušková, Portál, s.r.o, 2011, str. 83

Media můžeme dělit na tři typy:

- **Primární media** – je přirozený mluvený jazyk,
- **Sekundární media** – tím je převážně myšlen tisk (noviny, časopisy, knihy), rozhlas, televize,
- **Nová media** – založená na digitálním zpracování a přenosu, což je CD, internet, internetové verze tištěných periodik, internetové časopisy apod.

Média, která využíváme k celospolečenské komunikaci, nazýváme masová. Vliv masových komunikačních prostředků na kriminalitu dětí a mladistvých nelze podceňovat. Masová media slouží k celospolečenské komunikaci, příjemci nemají mezi sebou žádné sociální vazby nebo jen slabé, takže jde spíše o anonymní masu. Media jsou jedním z prostředků, které dokážou celoplošně ovlivňovat postoje a názory osobností a tudíž i mládeže. Objevují se názory, že jedním z hlavních médií špatně ovlivňující děti a mládež v oblasti delikvence je televize.

Jedním z vlivných médií je televize, která díky jistým pořadům má na děti a mladistvé spíše negativní než pozitivní dopad. Sledováním nevhodných televizních pořadů do pozdních večerních hodin a vyprávění pocitů následný den po odvysílání spolužákům ve škole podporuje v dětech touhu vyrovnat se „hrdinům“ z pořadu, která jim často zkreslí náhled na život ve společnosti. Tomu to zkreslení reality mohou zabránit pouze rodiče, protože oni nejvíce ovlivňují děti ve výchově a mohou zabránit výchovně k protispolečenskému chování. Televizní pořady s válečnou tematikou a násilné povahy, ale i pořady s názvem „reality show“ podněcují v dětech agresi, úzkost a špatné vzory chování a taktéž jistí hrdinové z filmů v dětech probouzí pocit po moci, kterou získávají podle svých hrdinů. Což někdy bohužel bývá volbou agrese vůči ostatním, ubezpečování se v ostatních o své pozici ve společnosti. Tito jedince chtějí mít vysoký kapitál dle svých idolů z televizních pořadů, což má za následek a to převážně u lidí z chudších vrstev, že se uchylují ke krádežím a loupežím nebo trestním činům násilnické povahy. V dnešní moderní společnosti se objevil takzvaný pojem „celebrity“ tedy lidí, kteří jsou sledováni medií. Tito celebrity se často stávají vzory pro mládež, která se snaží jim přiblížit a napodobovat je.

Media mohou vyvolat různé silné citové odezvy, jako je smutek, nuda, úzkost, strach apod. Především strach a úzkost jsou reakce, s kterými se dá dobře obchodovat. Tvůrci svých děl chtějí v lidech vyvolat silné pocity jako je děs nebo dojetí. Strašidelné příběhy, horory i thrillery probouzejí v divákovi strach a napětí, naopak milostné příběhy vyvolávají pocit dojetí. Obě varianty jsou většinou pro diváka přitažlivé. Media však také mohou evokovat mimovolné fyziologické reakce lidského organismu. Například při sledování napínavého příběhu s tajemstvím, může vést k dočasnému zvýšení krevního tlaku a zrychlení srdečního tepu. Relaxační hudba naopak vede k uvolnění svalů, zpomalení dýchání a k uvolnění mysli.

Na druhé straně pokud dobře využijeme media k informovanosti nebo učení, jsou nám velmi nápomocná a beze sporu nepostradatelná.

3. Prevence kriminality

„Prevencí kriminality rozumíme soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení.“¹⁴ Jelikož definice prevence kriminality není dána přesně, můžeme použít více variant jak ji definovat. Jednou z dalších možných definic je, že jde o veškeré aktivity vyvíjeny státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty, které směřují k předcházení páchaní kriminality a snižování obav z nich. Další uváděnou definicí na webových stránkách městské policie Napajedla je: „Pojem prevence kriminality zahrnuje komplex opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností, a pomoci obětem trestných činů. Cílem těchto opatření je omezení kriminality a jejich následků.“¹⁵

3.1. Základní pojmy z oblasti prevence

Preventivní politika vytváří strategii kontroly kriminality. Zabývá se eliminací sociálně patologických jevů a snižování jejich motivů a možné příležitosti páchaní trestných činů. Mezi subjekty patřící k této politice jsou orgány činné v trestném řízení (např. systém justice, policie, soudy, vězenství a další), nerepresivní orgány veřejné správy, zájmová sdružení občanů, církve, podnikatelské subjekty a občané.

Objekty prevence kriminality jsou rozděleny na tři. Prvními jsou kriminogenní faktory, což je sociální prostředí, příčiny a podmínky kriminality. Dalšími jsou potencionální nebo skuteční pachatelé trestných činů a třetím jsou potencionální či skutečné oběti trestné činnosti.

Prevenci kriminality dělíme do tří typů:

Sociální prevence zahrnuje aktivity, které ovlivňují proces socializace a sociální integrace a aktivity, které jsou zaměřeny na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchané trestné činnosti. Sociální prevence je součástí sociální politiky.

---

¹⁴ Krimimologie, Novotný a Zapletal, Eurolex Bohemia, 2001, str. 159

¹⁵ http://mpn.wz.cz/?strana=pojmem_pr_kr

Situační prevence je postavena na zkušenostech z určitých druhů kriminality, které se objevují v určité době, na určitém místě a za určitých okolností. „*Prostřednictvím opatřením režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky eliminovat.*“¹⁶

Prevence viktimnosti a pomoci obětem trestných činů, která je založena na konceptech bezpečného chování s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi jde o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností.

Dalším dělením prevence kriminality, které doplňuje sociální a situační prevenci je dělení na primární, sekundární a terciární prevenci.

Primární prevence zahrnuje výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity, které jsou zaměřeny na veřejnost. Hlavně se zaměřuje na pozitivní ovlivňování dětí a mládeže. K těm nejhlavnějším těžištím patří rodina, školská zařízení a lokální společenství.

Sekundární prevence se zabývá rizikovými osobami a jedinci u kterých je možnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti na sociálně patologické jevy a příčiny kriminogenních situací.

Terciární prevence provádí resocializaci kriminálně narušených osob. Zaměřuje se na rodinné a sociální poradenství, na pracovní uplatnění a rekvalifikaci. Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.

Oblast primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciární prevence je součástí resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví. V některých specifických částech populace působí Ministerstvo obrany.

---

¹⁶ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm>

3.2. Strategie prevence kriminality

Nejvýznamnějším prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodinách a školských zařízeních, dalším preventivním opatřením může být i působnost nevládních organizací. Vlivným nástrojem je sociální politika státu, která ovlivňuje systém vzdělávání, zaměstnanost, stabilitu rodiny, fungování policejního a soudního aparátu a další instituce zabývající se rizikovou mládeží. Menší význam mají regionální a lokální programy pro konkrétní skupinu rizikové mládeže a dětí. *„Lokální, regionální i státní preventivní opatření však mohou být efektivní jen tehdy, jsou-li založena na kvalifikované detekci problémů a je-li průběžně sledován jejich očekávaný vliv i neočekávané vedlejší účinky.“*¹⁷

V posledních letech jsou v prevenci kriminality aktivní některá velká města, která se snaží zajistit svým obyvatelům pocit bezpečí v jejich místě bydliště. S velikostí města se kriminalita zvyšuje a život se pro obyvatele stává nebezpečnější. Zvyšující se počet trestných činů se však častěji vysvětluje slabou sociální kontrolou ve městech, která úzce souvisí s vysokou koncentrací obyvatel. Této situaci začal věnovat pozornost Republikový výbor pro prevenci kriminality, který v nejvíce ohrožených lokalitách poskytuje místním úřadům metodickou pomoc, schvaluje státní účelové dotace a preventivní programy a hodnotí jejich účinnost. Jestliže město chce vytvářet strategie v oblasti prevence kriminality, vyžaduje to dlouhodobý a systematický rozvoj komunitní sociální prevence. Následuje výběrové řízení manažera a zřízení komise pro prevenci kriminality. Komise pro prevenci se zřizuje při městském úřadě. Základem pro správné zaměření preventivních aktivit v dané lokalitě má být tzv. Komplexní součinnostní program prevence kriminality na místní úrovni. Realizátoři jednotlivých projektů tvoří koordinační skupinu mezi obcí, komisí a manažerem, přičemž mají mezi sebou rozděleny úkoly a specializují se na konkrétní činnosti, např. práce s určitými sociálními skupinami, na poskytování poradenských služeb. Strategie prevence tvoří analýza kriminální situace na místní úrovni, která nám odpoví na to kdo, kde a kdy páchá trestnou činnost, jakým způsobem a z jakého důvodu. Druhá část analýzy zhodnocuje vývojové situace, možnosti ovlivnění výskytu kriminality a negativních

---

¹⁷ Mládež a delikvence, Matoušek a Matoušková, Portál, s.r.o., 2011, str. 262

jevů a možnosti zásahu proti nim. Bez této přípravy by se realizace preventivních programů mohly vymknout původním cílům a ztratila by efektivitu.

3.3. Systém prevence kriminality v České republice

Od vzniku samostatné České republiky dne 1. 1. 1993 začala vláda postupně vytvářet systém kriminality. V letech 1993-1994 vláda učinila tři zásadní kroky k vytvoření systému prevence kriminality v České republice. Prvním byl vykonán 20. ledna 1993, kdy se vláda usnesla o předložení „Návrh programů sociální prevence a prevence kriminality.“ Dalším je ze dne 3. listopadu 1993, kdy bylo uloženo ministři vnitra, aby zřídil Republikový výbor pro prevenci kriminality. Roku 1994 vláda schválila „Program sociální prevence a prevence kriminality – aktuální stav a východisko do roku 1996“ a uložila úkol vypracovat příslušné resortní programy v oblasti kriminality.

Systém prevence kriminality v České republice je organizovaný na třech úrovních:

Na mezipřesortní úrovni, která se zabývá spoluprací vytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k obecné kriminalitě a koordinaci preventivních činností jednotlivých resortů, které jsou zastoupeny v Republikovém výboru pro prevenci kriminality a podněcováním nových aktivit.

Do resortní úrovně spadají preventivní programy kriminality, vycházející z věcné působnosti jednotlivých ministerstev, obohacující jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy.

V místní úrovni jsou zapojeny orgány veřejné správy, policie, nevládní organizace a další instituce působící v obcích. Cílem prevence na místní úrovni je optimální rozpoložení působnosti v oblastech sociální a situační prevence s ohledem na místní situaci, potřeby a možnosti. „Z hlediska účinnosti jsou nejefektivnější programy prevence na místní úrovni. Představují systém metodické, koncepční a finanční podpory ze strany úředních orgánů státní správy a samosprávy a podpory vzniku programů prevence kriminality ve městech a obcích zatížených vysokou mírou

*kriminality a dalšími kriminálně rizikovými jevy.*¹⁸ Podstatou těchto programů je spolupráce orgánů státní správy, samosprávy, policie a nestátních neziskových organizací.

---

¹⁸ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm>

4. Sociálně – právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochrana dětí je zaručena v České republice zákonem 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. „*Sociální-právní ochrana dětí představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly.*“¹⁹ Cílem této ochrany je zájem a blaho dítěte. Ochrana a zajišťování práv dítěte se promítá do právních předpisů v různých oblastech například rodinně-právní, sociální, zdravotní a další. Deklarace práv dítěte byla přijata VS OSN dne 20. listopadu 1959 a Úmluva o právech dítěte roku 1989.

V občanskoprávním řízení, které se týká nezletilých, vykonávají pracovnice v rámci sociálně právní ochrany dětí na základě ustanovení soudu nebo okresního státního zastupitelství funkci kolizního opatrovníka. V rámci této funkce se osobně pracovníci zúčastňují řízení u soudu a notáře, kde figurují jako účastník řízení. Tím mají veškerá práva stanovené zákonem jako je vyjadřování se k projednávané věci a dávat návrhy. Při jednáních hájí zájmy nezletilého v oblasti opatrovnické, občanskoprávní, dědické, trestní a detenční. Kolizní pracovník může figurovat i jako účastník při přezkoumání správního řízení.

Vyskytují-li se připomínky k péči rodičů o dítě je možno přikročit k výchovným opatřením. Mezi tyto opatření patří:

Napomenutí vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, které narušují jeho řádnou výchovu.

---

¹⁹ <http://www.mpsv.cz/cs/7242>

Stanovení dohledu nad nezletilým, který prování ve spolupráci se školou, občanským sdružením v místě bydliště nebo pracoviště. Dodržování opatření sleduje obec nebo okresní úřad.

Uložení omezení nezletilému, které zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu. Efektivnost a následná kontrola tohoto omezení je zejména ve velkých městech problematická.

Sociální pracovnice na žádost výchovných zařízení, kde jsou umístěny děti s nařízenou ústavní výchovou nebo ochrannou výchovou, prověřují prostředí a podmínky v rodinách, vyjadřují se ke krátkodobému propuštění dětí z ústavní péče. Jde zejména o vyjadřování se k dovolenkám na dobu školních prázdnin, víkendových pobytů a svátků trávených v původních rodinách. V rámci práce s rodinami, se snaží sociální pracovníci motivovat rodiče k tomu, aby změnili své podmínky a mohla být nařízená ústavní výchova zrušena a děti se mohly vrátit domů.

4.1. Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče se využívá ve chvíli, kdy došlo k zániku rodičovského vztahu například úmrtím rodičů nebo rozhodnutím soudu. Tyto vztahy nahrazují vztah mezi rodičem a dítětem, kdy se vychází z ustanovení Úmluvy o právech dítěte, podle které mají děti dočasně zbavené či trvale zbavené svého rodinného prostředí právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.

4.1.1. Náhradní rodinná péče kolektivní

Náhradní rodinná péče je stanovena zákonem:

č.109/2002 Sb.

O výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

„Změna oproti současné legislativě spočívá v nahrazení dětských výchovných ústavů dětskými domovy se školou a zvláštních škol internátních, které se transformují

*na dětské domovy, resp. dětské domovy se školou (platí pro ty, v nichž jsou umístěny děti s ústavní výchovou.)*²⁰

Tyto typy zařízení mohou být diferenciována dle věku, mentální úrovně, zdravotního postižení, stupně obtížnosti výchovy, popřípadě i podle pohlaví svěřenců.

4.1.2. Ústavní výchova

Pokud nejsou plněny podmínky pro uložení ochranné výchovy a výchova dítěte je vážně ohrožena nebo narušena a jiná výchovná opatření by nevedla k nápravě, či rodiče z jiných vážných důvodů nebudou schopni zabezpečit výchovu dítěte, může soud nařídit ústavní výchovu. Ústavní výchovu lze i nařídit pokud nepředcházela předchozí opatření. Ústavní výchovu může nařídit pouze soud na návrh okresního úřadu. Jedinec smí být odebrán pouze, pokud se nezletilec ocitl bez péče nebo je-li jedince život ohrožen či narušen. Ohrožení výchovy jedince je považováno, když rodiče své dítě zanedbávají (výchovně, citově apod.), nedohlízejí na něj, nezajímají se o to, zda chodí do školy, tudíž tolerují záškoláctví. Jde o takový stav, kdy je reálně možnost narušení výchovy dítěte a ústavní výchova zde plní preventivní funkci. Zde nastupuje ústavní výchova nápravnou funkcí. Za další vážné důvody proč rodiče nemohou poskytnout dostatečnou výchovu nezletilému jedinci, je možné považovat vážnou nemoc rodičů, invaliditu rodičů nebo dlouhodobou nepřítomnost rodičů z různých důvodů, smrt rodičů, duševní poruchu dítěte. Ústavní výchova není opatřena trestním právem, ale podle rodinného práva a tudíž nemůže být nahrazována ochrannou výchovou. Při vstupu do zařízení by mělo dítě být seznámeno se svými právy a povinnostmi. Tyto informace je nutno přizpůsobit věku jedince.

Které děti a mládež mohou být umístěny do ústavní péče:

- Nezletilý jedinec ve věku od 13-15 let pro jeho závadné chování
- Nezletilý jedinec ve věku nad 15 let pro jeho závadné chování
- Nezletilý jedinec, o kterého rodiče náležitě nepečují

---

²⁰Děti a mládež v obtížných životních situacích, Jedlička a spol, Tiskárny MV, p.o., 2004, str. 307

Ústavní výchova pro děti od narození do tří let věku je vykonávána ve zdravotnických zařízeních. Pro děti do jednoho roku v kojeneckých ústavech, od jednoho roku do tří let v dětských domovech. Ústavní výchova trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel nebo pokud jedinec nabije zletilosti. Výjimečně může být prodloužena do 19. let. Ústavní výchova může být zrušena na žádost zákonných zástupců dítěte, jestliže pominuly důvody, pro které byla nařízena. Nebo pokud splnila svůj výchovný účel.

4.1.3. Ochranná výchova

Ochranná výchova je ochranné opatření, které má zajistit prevenci, izolaci a resocializaci dítěte, které se dopustilo společensky nebezpečného činu. Ochrannou výchovu soud ukládá v občansko-právním řízení osobám ve věku od 12-15let, které spáchaly takový čin, za který trestní zákon dovoluje uložení výjimečného trestu, nebo osobám mladším 15 let věku, které se dopustily činu, který by byl u právně odpovědných osob považován za závažný trestní čin. Také může být ochranná výchova uložena soudem v trestním řízení, a to pouze mladistvým. *„Rozhoduje o ní tehdy, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek rádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije. Ochranná výchova je ukládána i v případě, kdy dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána nebo v prostředí v něm žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy.“²¹*

4.1.4. Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Tyto zařízení jsou určena pro děti (i se zdravotním postižením) ve věku od 3 do 18let, případně pro zletilé do 19let. Plné zaopatření lze poskytnout i zletilému, nezaopatřenému, studujícímu dítěti po ukončení výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, nejdéle do 26let věku a to na základě stanovených podmínek dle smlouvy. Všechna níže uvedená zařízení plní zejména svoji funkci výchovnou, vzdělávací a sociální.

- **Diagnostické ústavy** – Než je dítě umístěno do konkrétního zařízení, musí projít na základě rozhodnutí soudu diagnostickým ústavem. Po dobu pobytu v diagnostickém ústavu, který trvá osm týdnů, je dítě komplexně vyšetřeno po stránce pedagogické,

---

²¹ <http://www.terlickodds.cz/stranky/ochrannaVychova.html>

psychologické, sociální a zdravotní. Na základě výsledků provedeného vyšetření dle návrhu diagnostickým ústavem je dítě ústěno do odpovídajícího ústavu. Diagnostický ústav vede evidenci všech svěřenců umístěných v zařízeních a též evidenci volných míst v těchto zařízeních ve svém územním obvodu. Diagnostické ústavy jsou v České republice děleny podle věku na diagnostické ústavy pro děti a diagnostické ústavy pro mládež. Tyto ústavy pro mládež jsou rozděleny podle pohlaví na diagnostické ústavy pro dívky a chlapce.

- **Dětský domov** – Do dětských domovů jsou přijímány tělesně a duševně zdravé děti od 3-18let bez výraznějších výchovných problémů, kterým byla soudně nařízena ústavní výchova ze sociálních důvodů.

„Vyhláška č.344/2003 Sb. připouští přijetí dítěte se zdravotním postižením, a to s ohledem na druh a stupeň jeho postižení. Dětský domov je pro dané dítě vybráno s ohledem na vzdálenost od sídla mateřské, speciální mateřské, základní nebo speciální školy, v níž je dítě integrováno.“²²

V dětských domovech může být i nezletilá matka s dětmi. Daný režim, systém komunikace včetně hospodaření se svěřenými prostředky, má za úkol přizpůsobit dětský domov co nejvíce zvyklostem rodiny. Pobyt dítěte v dětském domově je ukončen dosažením zletilosti svěřence, popřípadě dosažením věku 19let, pokud došlo k prodloužení ústavní výchovy nebo odložením do doby, než jedinec završí svou přípravu na budoucí vzdělání, a to maximálně do 26let.

- **Dětský domov se školou** – Peče je určena dětem od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Je zde možnost umístit i dítě se zdravotním postižením, s přihlédnutím na jejich specifické potřeby a možnostem zařízení. Také nezletilé matky s dětmi na dobu nezbytně nutnou, též děti vyžadující výchovně léčebný režim v důsledku svého neurologického poškození a psychického onemocnění.
- **Výchovný ústav** – Výchovný ústav se zaměřuje na převýchovný proces. Zabezpečuje dlouhodobou péči o děti starší 15let se závažnými poruchami chování. Základním poselstvím tohoto ústavu je příprava na budoucí povolání.

---

²² <http://www.terlickodds.cz/stranky/ochrannaVychova.html>

Dle zákona 109/2002 Sb. může být umístěno do výchovného ústavu i dítě starší 12let s uloženou ochrannou výchovou, jehož chování se projevují tak závažné poruchy, pro které nemůže být zařazen v dětském domově se školou. Mohou zde být také děti se zdravotním postižením, nezletilé matky s dětmi z důvodu vyžadujícího výchovně léčebného režimu v důsledku jejich neurologických poškození a psychického onemocnění. Ale jen na dobu nezbytně nutnou.

Předtím než byl přijat nový zákon o ústavní a ochranné výchově se dělily výchovné ústavy podle věku, pohlaví a stupně mravního narušení:

- Výchovný ústav pro mládež
- Výchovný ústav se zvýšenou péčí
- Výchovný ústav s ochranným režimem
- Výchovný ústav s výchovně léčebným režimem
- Výchovný ústav pro děti a mládež
- Výchovný ústav pro nezletilé matky

V současnosti se ústavy dělí:

- Diagnostický ústav
- Dětský domov
- Dětský domov se školou
- Výchovný ústav

Ústavní a ochranná výchova může být použita, jestliže předcházející výchovná opatření (napomenutí, dohled a omezení) nesplnila svůj účel a dítěti není možné zabezpečit vhodné rodinné zázemí mimo původní rodinu, která buď neexistuje, nebo selhala při plnění své funkce.

4.2. Náhradní rodinná péče individuální

4.2.1. Osvojení

Tento typ náhradní rodinné péče kromě osvojení nazýváme i adopcí. Adopce je považována za nejlepší formu náhradní rodinné péče, jelikož dítě vyrůstá v přirozených podmínkách rodiny. Adoptováni mohou být děti a mládež, kterých rodiče podepsali souhlas s osvojením nebo neprojevili po určitou dobu zájem o své dítě či byli zbaveni rodičovských práv. Osvojením vzniká vztah mezi osvojencem a osvojitelem, který je totožný se vztahem biologických rodičů a jejich dětí. O osvojení rozhoduje příslušný soud, ale nejdříve po třech měsících, kdy osvojitelé mají dítě ve své péči na vlastní náklady. Žadatelé o adopci si musí na spádovém městském úřadě podat žádost, ve které vyjádří své představy o dítěti. Vyplní tiskopisy a předloží požadované doklady. Po zkompletování potřebných dokladů k adopci navštíví sociální pracovnice odboru sociálních věcí žadatele a provede sociální šetření v rodině. Nejdůležitějším kritériem pro vhodnost žadatelů o osvojení je přirozený věkový rozdíl mezi přijatým dítětem a žadatelem, dobrý zdravotní stav, bezúhonnost a vyhovující bytové, sociální a majetkové poměry. Pokud žadatelé mají zájem o vybrané dítě, je jim nabídnuté seznámení s dítětem. Seznámení probíhá v zařízení, kde se dítě momentálně nachází. Pokud vše proběhne v pořádku a žadatelé se rozhodnou o získání dítěte do své péče, požádají příslušný městský úřad o svěření dítěte do péče budoucích osvojitelů. Po vydání rozhodnutí si dítě z kolektivního zařízení převezmou. Výchova dítěte je pravidelně sledována do rozhodnutí soudu o osvojení.

Adopce se dělí na dva typy, tím prvním je adopce zrušitelná, která je určena dětem do jednoho roku života. Dítěti je vystaven nový rodný list s novým příjmením, ale v listě jsou uvedeni jeho biologičtí rodiče. Kdežto u adopce nezrušitelné má dítě v rodném listě psáno za své rodiče své adoptivní. Osvojení může být zrušeno jen na návrh soudu a to při závažných důvodech. Důvodem může být i to, že se mezi osvojencem a osvojitelem nevytvořil dostatečný citový vztah.

4.2.2. Pěstounská péče

Pěstounská péče je druhým základním typem náhradní rodinné péče u nás. O svěřením dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud, jestliže výchova dítěte není řádně zabezpečena. Buď z důvodu, že rodiče nemohou, nechtějí nebo se neumí o dítě postarat či nežijí. Pěstounská péče může být využita v případě, že poručník nemá povinnost o dítě pečovat a existuje-li osoba schopná a ochotná přijmout dítě do pěstounské péče. Výhodou pěstounské péče oproti adopci je, že dítě nemusí být právně volné a tudíž je tato forma náhradní rodinné péče využívána častěji než adopce.

Pěstounem se může stát fyzická osoba, která má osobní předpoklady pro zajištění řádné výchovy dítěte. Pěstoun se zaručuje, že bude pěstounskou péči vykonávat ve prospěch dítěte. Hlavní povinností pěstouna je o dítě osobně pečovat a vychovávat ho, přesto pěstoun nemá při výchově dítěte všechna práva a povinnosti, které mají biologičtí rodiče. O záležitostech, které nejsou běžné a jsou spjaté s dítětem, rozhoduje soud nebo biologičtí rodiče dítěte, když mají rodičovskou zodpovědnost. Biologickým rodičům také zůstává právo stýkat se s dítětem, pokud není soudem vysloven zákaz styku. Omezením nebo absolutním zbavením rodičovské zodpovědnosti u biologických rodičů nezaniká jejich vyživovací povinnost ke svým dětem. Pěstounská péče může být zrušena jen ze závažných důvodů soudem. Dověšením zletilosti 18rokem dítěte zaniká pěstounská péče.

4.2.3. Poručnictví

Předpokladem pro ustanovení poručníka je skutečnost, že dítě nemá zákonného zástupce. Jedná se o situaci, kdy rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovských práv, jejich rodičovská zodpovědnost byla pozastavena nebo nemají plnou způsobilost k právním úkonům. V uvedených případech je soud povinen určit poručníka dítěti. Soud většinou ustanoví poručníkem fyzickou osobu, kterou doporučili sami rodiče dítě, což bývá většinou někdo z příbuzných nebo rodině blízkých osob. Nemůže-li být poručníkem ustanovená fyzická osoba, soud stanoví za poručníka orgán sociálně-právní ochrany dětí. Poručník je zákonným zástupcem dítěte a je povinen jej vychovávat, zastupuje ho a spravuje jeho majetek na místo rodičů. Pokud poručník o dítě i pečuje, je zabezpečen dávkami státní sociální podpory jako při pěstounské péči. Poručnická péče je

pod dohledem soudu a poučnick je povinen podávat pravidelné zprávy o výkonu poručnictví.

4.2.4. Opatrovnictví

Služby opatrovníka se využívají v případě nutnosti ochrany zájmů nezletilých dětí v konkrétních případech. Nejčastěji bývá stanoven opatrovník, aby zastupoval dítě v řízení nebo při určitém právním úkonu, v případě že nemůže dítě zastoupit žádný z rodičů. Žádný z rodičů nemůže své dítě zastupovat, jde-li o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo ke střetu zájmů dětí týchž rodičů. Dále rodiče nemohou zastupovat dítě, jsou-li zbaveni nebo byla soudem omezena jejich rodičovská zodpovědnost. Opatrovník je určen soudem, který vymezí jeho rozsah práv a povinností z hlediska účelu pro který byl stanoven.

4.3. Kurátor pro mládež

Práce kurátora pro mládež spočívá ve vykonávání zákonem vymezených činností, sledování výkonu ústavní a ochranné výchovy a sociální prevence společensky nežádoucích jevů. Kurátor pro mládež pracuje s dětmi a mladistvými, kteří mají opakované poruchy chování vážného rázu a páchají přestupky a trestnou činnost, což může být například záškoláctví, útěky z domova, agresivita, krádeže, užívání návykových látek apod. Kurátor pracuje s dětmi do 15let a mladistvými od 15 do 18let.

Kurátor provádí šetření v rodině, v místě bydliště, ve školských a zdravotnických zařízeních, ve kterých se mladistvý zdržuje. Poté podá na základě těchto šetření zprávu o dítěti nebo mladistvém. Zúčastňuje se soudního jednání případu a spolupracuje s věznicemi a státním zastupitelstvím. Může navrhnout výchovu v náhradní rodině, ústavní a ochrannou výchovu. Podává soudu návrhy na předběžné opatření soudního dohledu, napomenutí, nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy. Může podat odvolání proti rozhodnutí o přestupku, kterého se dopustil mladistvý a návrh na upuštění od výkonu zbytku zákazu činnosti.

Kurátor pro mládež se dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí zaměřuje na děti:

- jejichž rodiče- zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti
- které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než svých rodičů, když tato osoby neplní povinnosti vyplývající ze svěřeni dítěte do její výchovy
- které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající v tom, že zejména zanedbávají školní docházku, nepracují a nemají dostatečný zdroj obživy. Požívají alkohol a návykové látky, živí se prostitucí a spáchaly trestný čin, nebo jde-li o děti, které nejsou starší 15let a spáchali čin, který by jinak byl trestným činem či opakovaně nebo soustavě páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití.
- které se opakovaně dopouštějí útěku z domova od rodičů či od jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte
- na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující jejich život, zdraví, lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu. Pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dítěte, je dítěti věnována speciální péče. Kurátorova pomoc spočívá v tom, že se zaměří na pomoc při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů, s cílem umožnit začlenění dítěte do společnosti včetně začlenění pracovního.

Kurátor pro mládež zaměřuje svoji pozornost na správné využívání volného času dětí, na děti vyhledávající styk s osobami nebo skupinami osob využívající alkoholické nápoje nebo návykové látky či páchání trestné činnosti. Kurátor věnuje pozornost dětem, které jsou z rodin na sociálně nízké úrovni a snaží se zabránit pronikání nepříznivých sociálních a výchovných vlivů mezi ostatní skupiny dětí. Spolupracuje také se školskými zařízeními, zájmovým sdružením a dalšími subjekty.

5. Průzkumné šetření

5.1. Cíle šetření

Cílem tohoto průzkumu je zjistit, jestli jsou mladí studenti ve věku od 15 do 18 let pravidelně informováni svoji rodinou a školským zařízením o kriminalitě. Zda škola poskytuje dostatečnou prevenci svým žákům a snaží se je motivovat k nepáchání přestupků a trestných činů. Součástí tohoto šetření je zjišťování, zda jsou poskytované informace od rodičů, přátel a školy pro žáky dostatečně srozumitelné a tudíž i pochopitelné. Poslední část dotazníků je věnována úzkým setkáním mládeže s kriminalitou, případně páchání delikvence.

5.2. Hypotézy

Vybrala jsem čtyři hypotézy, které jsou cíleně určené dvěma studijním typům mladistvých. Jedná se o studenty ze středních škol, kteří své čtyřleté studium zakončí maturitou a studenty středního odborného učiliště a střední odborné školy technické, kteří získají za své tříleté studium výuční list.

Hypotézy:

- **H1** – Rodina bude jevit zájem o předávání informací svým dětem v oblasti kriminality a její prevenci.
- **H2** - Studenti středních škol zakončující studium maturitou mají více informací o kriminalitě a její prevenci než studenti, kteří zakončují studium s výučním listem.
- **H3** – Vliv rodiny v otázce kriminality je silnější než vliv školy na studenta.
- **H4** – Studenti středních škol s maturitou se budou méně stávat pachateli trestné činnosti než studenti se studiem zakončeným výučním listem.

5.3. Popis průzkumného vzorku

Dotazník byl směřován studentům středních škol a středních odborných učilišť ve věku od 15 do 18 let. Vybrala jsem dvě střední školy, jednu střední odbornou školu a odborné učiliště v Praze. Jedná se o:

- Střední odborná škola Drtinova, Drtinova 3, Praha 5, 150 00
- Střední škola managementu a služeb, s.r.o., Schulhoffova 844, Praha 4, 149 00
- Střední škola technická, Zelený pruh 1294, Praha 4, 147 00
- Střední odborné učiliště potravinářské, Libušská 320/11, Praha 4, 142 00

5.4. Charakteristika průzkumných metod

Vybrala jsem si průzkumné šetření formou dotazníků s uzavřenými otázkami. Tuto metodu jsem zvolila především z důvodu rychlého a jednoduchého vyplnění s ohledem na časovou vytíženost studentů během doby ve škole. Dotazník jsem považovala za nejlepší zdroj pro získání pravdivých odpovědí od dotazovaných. Protože jsem dávala dotazník mladým studentům v době výuky, věděla jsem, že musím zvolit stručný, ale výstižný typ otázek.

Dotazníky byly vytištěny na klasický papír A4 oboustranně. Kromě tří informativních otázek zjišťujících pohlaví, věk a současné vzdělání rozdělené na tříleté s výučním listem a čtyřleté s maturitou, obsahoval každý dotazník dalších dvanáct otázek s daným výběrem odpovědí. Ukázku dotazníku uvádím v příloze.

5.5. Realizace průzkumného šetření

Po dohodě s vedením vybrané školy, jsem navštívila studenty ve třídě a požádala je o vyplnění dotazníku. Na úvod jsem jim uvedla, že dotazník je čistě anonymní a je pouze na každém zda ho chce vyplnit, tudíž tento výzkum byl dobrovolný a vyplněn mladistvými, kteří měli zájem o dané téma. Navštívila jsem čtyři školy a v každé z nich jsem požádala 31 studentů o vyplnění dotazníku, tudíž šetření obsahuje celkem 124 dotazníků. Průzkum ve školách probíhal po dobu čtyř dnů.

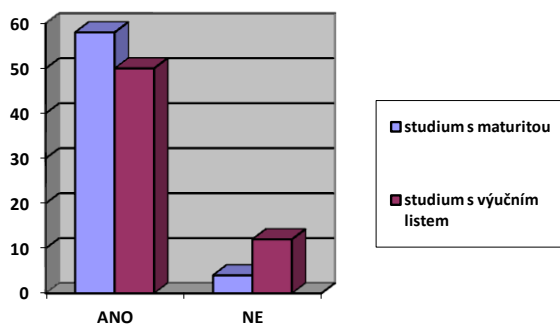
5.6. Dotazník

Dotazník vyplnilo 124 dotazovaných v poměru 41 dívek, které studují čtyřletý obor a 25 dívek se tříletým oborem, tudíž je dohromady 66 dívek. Chlapců studujících čtyřletý obor je 21 a tříletý 37, což je celkový počet 58 chlapců. Dotazník je dělen do tří hlavních částí, které jsou děleny dle hypotéz průzkumného šetření, která jsem již uváděla v kapitole hypotézy.

5.6.1. Výsledky otázek dotazníku

Otázka č.1: *Dostáváte informace o kriminalitě a její prevenci od rodičů a vašeho blízkého okolí?*

Graf 1: Informovanost o kriminalitě a její prevenci

Možné odpovědi na tuto otázku byly ANO a NE.

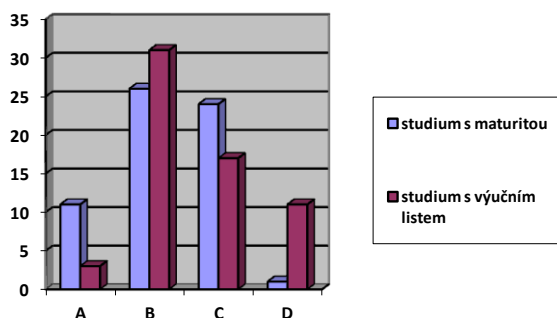
Očekávaný výsledek:

- Rodina a nejbližší okolí je nejdůležitějším zdrojem pro předávání informací o kriminalitě a její prevenci.

Hypotéza H1 se potvrdila.

Ve velké většině rodina a nejbližší okolí studentům předává informace o kriminalitě a její prevenci. Z 62 respondentů studujících čtyřletý obor zaškrtnla ANO v počtu 58 lidí a 4 žáci vyplnili odpověď NE. U studentů tříletých oborů vyšly výsledky o trochu nižší, ale stále velmi pozitivní. Z 62 respondentů zvolilo 50 studentů ANO a 12 vybralo NE. Tento výsledek považuji za velmi důležitý pro předcházení delikvence mladistvých. I přesto mě znepokojuje výsledek odpovědí na tříletých oborech, kde necelých 20 % studentů odpovědělo, že nedostávají informace od své rodiny a blízkého okolo. U těchto jedinců považuji školu za nejdůležitějšího činitele prevence kriminality.

Otázka č.2: *Jakou formou dostáváte informace od rodičů a svého blízkého okolí o kriminalitě a její prevenci?*

Graf 2: Získávání informací

Možné odpovědi na tuto otázku jsou:

A, Pravidelným upozorňováním a konverzací na téma kriminalita a její prevence.

B, Doma i s mými nejbližšími se o tomto tématu bavíme.

C, Bavili jsme se o tom jen párkrát.

D, Ne, nebavíme se o tom.

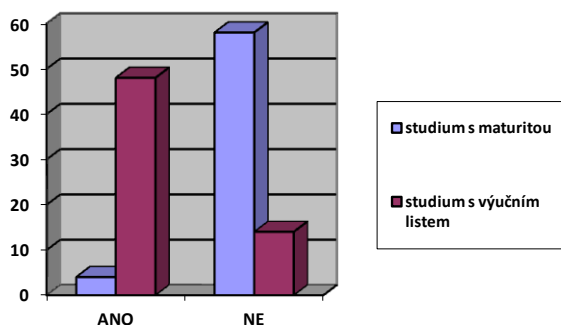
Očekávaný výsledek:

- Vyváženost pozitivních odpovědí v obou případech škol, za pozitivní odpovědi jsou považovány varianty A a B.

Hypotéza H1 se potvrdila.

Z 62 respondentů ze škol se čtyřletým oborem zakončeným maturitou vybralo 11 studentů odpověď A, B vybralo 26 studentů, 24 žáků zvolilo C a D zaškrtnul 1 student. U škol s výučním listem vybrali 3 žáci variantu A, 31 žáku zvolilo odpověď B, 17 studentů zaškrtnulo C a 11 zvolilo D. I přestože čísla nám ukazují pozitivní výsledek, nemůže se jimi řídit, jelikož výsledek je na hranici. Rodiče by měli se svými dětmi hovořit pravidelně kriminalitě a věnovat pozornost možnému páčání trestné činnosti větší pozornost.

Otázka č.3: *Probíhá u Vás na škole prevence kriminality mládeže?*

Graf 3: Prevence na škole

Možné odpovědi na tuto otázku jsou ANO a NE.

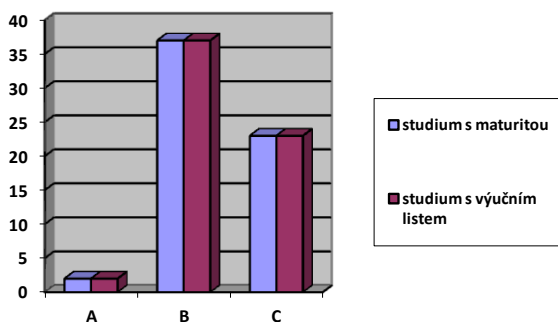
Očekávaný výsledek:

- Důkladnější zaměření na kriminalitu a její prevenci, je předpokládáno v oborech zakončených maturitou.

Hypotéza H2 se nepotvrdila.

Na školách s tříletými obory z 62 dotazovaných odpovědělo ANO 48 a NE odpovědělo jen 14 studentů, kdežto na školách s maturitou byla úspěšnost prevence kriminality velice nízká. Z 62 dotazovaných odpověděli ANO jen 4 a 58 odpovědělo NE. Výsledek u škol s tříletými obory je velmi uspokojivý, ale bohužel u škol se čtyřletými obory je vysoce alarmující. Prevence ve školách je stejně důležitá jako v rodinách. Pokud má dítě problémy s komunikací s rodiči ať z důvodu v období vzdoru nebo z jiných důvodů, pak je možné dítě ovlivnit ve škole, což v tomto výzkumu neposkytují střední školy, které zakončují studium maturitou.

Otázka č.4: *Hovoříte s Vašimi profesory o kriminalitě a její prevenci?*

Graf 4: Informovanost od profesorů

Možné odpovědi na tuto otázku jsou:

A, Hovoříme na toto téma s profesory často.

B, Hovoříme na toto téma s profesory občas.

C, Nehovoříme na toto téma s profesory.

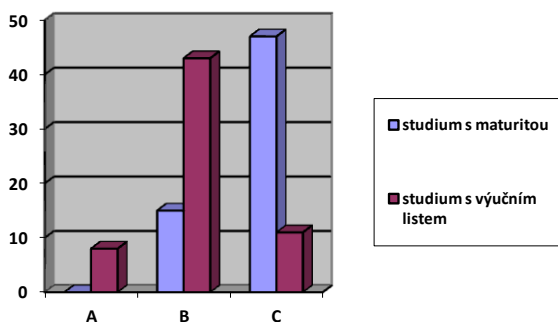
Očekávaný výsledek:

- Ve školách s maturitou je o něco málo častější informovanost o kriminalitě a její prevenci s profesory než na školách s výučním listem.

Hypotéza H2 se nepotvrdila.

Výsledky mezi školami byly totožné. Z 62 dotazovaných vybrali odpověď A jen 2, ale s odpovědí B bylo ztotožněno nejvíce studentů, kterých bylo 37. Bohužel 23 zúčastněných zvolilo odpověď C, odpověď B zaškrtnulo v průměru 60% dotazovaných, což je velmi pozitivní. Přesto je důležité se pozastavit nad tím, že 37% studentů zvolilo odpověď C, kde se uvádí o profesorech, že s žáky nehovoří na téma kriminalita a prevence.

Otázka č.5: *Máte ve vaší škole programy zaměřené na kriminalitu a její prevenci?*

Graf 5: Preventivní programy na škole

Možné odpovědi na tuto otázku jsou:

A, Míváme ve škole pravidelně programy zaměřené na kriminalitu a její prevenci.

B, Měli jsme pár programů zaměřených na kriminalitu a její prevenci.

C, Ne, ve škole jsme neměli žádný program určený pro kriminalitu a její prevenci.

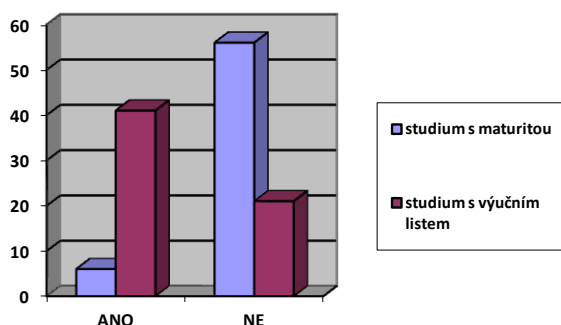
Očekávaný výsledek:

- Častější spolupráce s prevencí a jejími programy bude u škol s maturitou.

Hypotéza H2 se nepotvrdila.

Z 62 dotazovaných studentů u škol s maturitou neuvedli nikdo odpověď A, odpověď B byla vybrána pouze 15 žáky a zbývajících 47 uvedlo variantu C, kdežto u studentů s výučním listem bylo vybráno 8 odpovědí za A, 43 odpovědí za B a jen 11 za C. Jak se již ukázalo ve třetí otázce dotazníku, kdy jsem se ptala na prevenci na školách. Kde vysoký počet ANO uvedli studenti, kteří zakončí studium výučním listem a studenti s maturitou měli velice nízký počet odpovědí ANO, byl tento výsledek mnou očekávaný.

Otázka č.6: *Zúčastnili jste se Vy sami nějakého konkrétního programu prevence kriminality u Vás na škole?*

Graf 6: Účast na preventivním programu

Možné odpovědi na tuto otázku jsou ANO a NE.

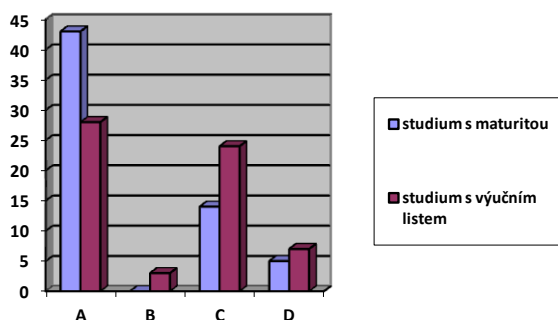
Očekávaný výsledek:

- Na školách s maturitou bude větší počet žáků, kteří se zúčastnili preventivního programu.

Hypotéza H2 se potvrdila.

Počet studentů na školách s maturitou, kteří se zúčastnili programu prevence, byl pro mě šokující. Z 62 dotazovaných pouze 6 vybralo variantu ANO a zbylých 56 vybralo NE. Na školách s tříletým oborem z 62 dotazovaných odpovědělo ANO 41 a 21 vybralo NE. Z důvodu slabé prevence a nízké možnosti preventivních programů na uvedených školách se čtyřletým oborem, byla účast na konkrétním preventivním programu samozřejmě nízká. Kdežto u škol se tříletým oborem byla účast na preventivních programech očekávatelná. Tento výsledek vnímám jako částečně pozitivní, ale bohužel velmi ohrožující pro mládež škol s maturitou jenž vyplňovali tento dotazník.

Otázka č.7: *Je pro Vás srozumitelnější získávání informací od rodičů a blízkého okolí nebo od školy?*

Graf 7: Srozumitelnost informací

Možné odpovědi na tuto otázku jsou:

A, Je pro mě srozumitelnější získávání informací od rodiny a blízkého okolí.

B, Je pro mě srozumitelnější získávání informací od školy.

C, Je pro mě srozumitelnější získávání informací od školy i rodiny a blízkého okolí.

D, Není pro mě srozumitelné získávání informací od rodiny, blízkého okolí a ani školy.

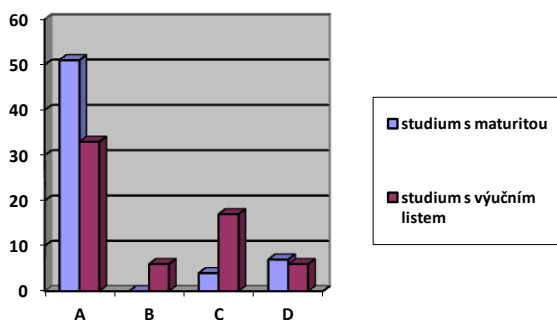
Očekávaný výsledek:

- Větší srozumitelnost při získávání informací o kriminalitě a její prevenci, bude pro studenty od svých nejbližších.

Hypotéza H3 se potvrdila.

Z 62 respondentů na školách s maturitou, vybralo odpověď 43 studentů a za B nevybral nikdo, 14 dotazovaných vybralo variantu C, což považuji za pozitivní výsledek, protože i škola je nedílnou součástí tohoto tématu a jen 5 žáků vybralo variantu D. U žáků škol s výučním listem byla skoro rovnováha mezi odpověďmi za A a C, variantu A vybralo 28 respondentů a variantu C 24 dotazovaných. Zbytek studentů zvolilo po 7 za odpověď D a 3 studenti vybrali B.

Otázka č.8: *Která komunikace je pro Vás přínosnější a více motivující k předcházení páchaní kriminality?*

Graf 8: Efektivnost komunikace

Možné odpovědi na tuto otázku jsou:

A, Komunikace s rodinou.

B, Komunikace se školou.

C, Vyhovuje mi komunikace s rodinou i školou.

D, Nevyhovuje mi komunikace s rodinou ani školou.

Očekávaný výsledek:

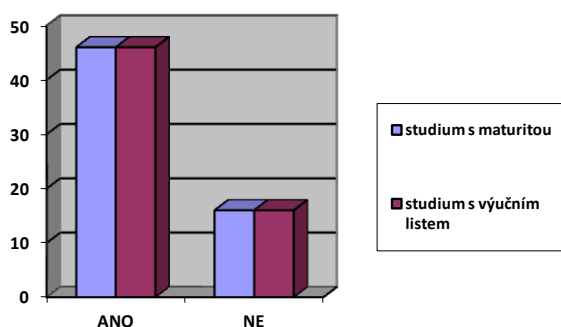
- Bude větším přínosem a motivací před páchaním delikvence pro všechny studenty spíše rodina.

Hypotéza H3 se potvrdila.

V obou typech škol je pro žáky větším přínosem a motivací k přecházení delikvence rodina. Z 62 respondentů ze škol s maturitou vybralo odpověď za A 51 jedinců, variantu B nezvolil nikdo, variantu C zaškrtili 4 lidé a D vybralo 7 žáků. U škol s výučním listem z 62 respondentů vybralo odpověď A 33 studentů, odpověď B zvolilo 6 žáků, C zaškrtilo 17 respondentů a variantu D zvolilo jen 6 lidí. Je pro mě příjemné zjištění, že škola je pro studenty motivací k nepáchání trestné činnosti.

Otázka č.9: *Setkali jste se s kriminalitou svých vrstevníků ve svém okolí?*

Graf 9: Setkávání s kriminalitou

Možné odpovědi na tuto otázku jsou ANO a NE.

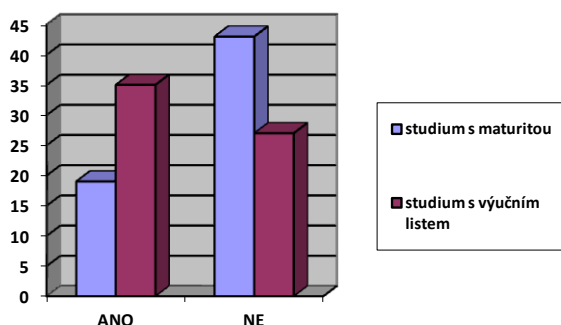
Očekávaný výsledek:

- Větší pravděpodobnost setkávání se vrstevníky, kteří páchají kriminalitu, je u studentů ze škol s tříletým oborem.

Hypotéza H4 se nepotvrdila.

V obou případech vyšli jednoznačně stejné výsledky. Výsledky ukazují, že se oba typy studentů více scházejí s mládeží, která páchá kriminalitu. Z 62 dotazovaných odpovědělo 46 studentů ANO a 16 zaškrtnlo NE v obou případech škol. Myslím si, že setkávání s jedinci, kteří páchají trestnou činnost či přestupky je negativní pro tyto studenty. I oni se mohou v budoucnu uchýlit k těmto nežádoucím jevům. Proto bych opět chtěla zdůraznit důležitost rodiny a školy na prevenci.

Otázka č.10: *Spáchali jste Vy sami nebo jste byli spoluúčastníky nějakého přestupku či trestného činu?*

Graf 10: Páchání trestné činnosti

Možné odpovědi na tuto otázku jsou ANO a NE.

Očekávaný výsledek:

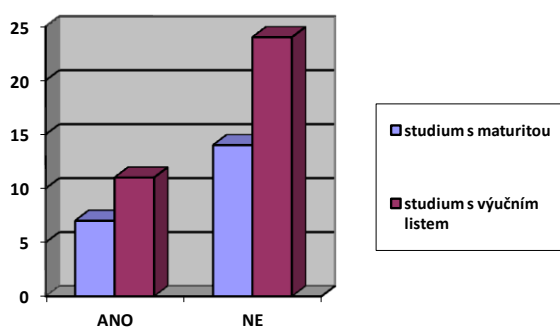
- Páchání či spoluúčast na přestupcích a trestných činech bude vyšší u žáků, kteří studují tříleté obory, které zakončí výučním listem.

Hypotéza H4 se potvrdila.

Ve školách se čtyřletým oborem zakončeným maturitou z 62 respondentů odpovědělo 19 studentů, že spáchali trestný čin a zbylých 43 vybralo variantu NE. U studentů s tříletým oborem výsledky ukázaly, že většina páchá trestnou činnost, z 62 dotazovaných odpovědělo 35 žáků ANO a 27 zaškrtnulo NE. Výsledky této otázky považují za velmi výstražné a myslím si, že by měly být preventivní programy na školách povinně pravidelné pro snížení počtů studentů páchajících delikvencí.

Tyto dvě poslední otázky jsou určeny pouze studentům, kteří někdy spáchali přestupek či trestný čin. Na tyto otázky odpovídalo 21 studentů, kteří studují čtyřletý obor s maturitou a 35 studentů ze tříletého oboru. Z toho bylo 13 dívek z oborů s maturitou a 12 dívek z oboru s výučním listem. Chlapců bylo 8, jenž zakončí studium maturitou a 23 ze tříletých oborů. Celkově odpovídalo 46 studentů.

Otázka č.11: *Pokud ano, byli jste za tento přestupek nebo trestný čin nějakým způsobem sankciováni?*

Graf 11: Sankce za spáchanou trestnou činnost

Možné odpovědi na tuto otázku jsou ANO a NE.

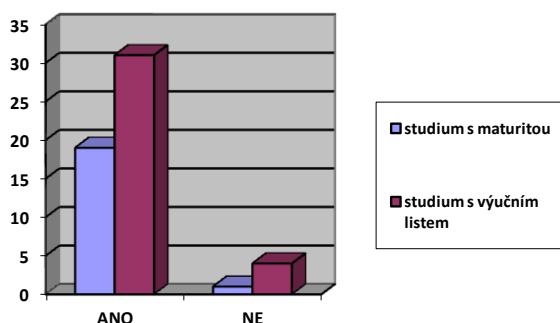
Očekávaný výsledek:

- Většina mladistvých, kteří spáchali přestupek či trestný čin, nebude sankciována.

Hypotéza H4 se potvrdila.

Z 21 respondentů s maturitou bylo sankciováno 7 a 14 studentů nebylo sankciováno. Na školách s tříletým oborem z celkového počtu 35žáků odpovídajících na tuto otázku, bylo sankciováno pouhých 11 a 24 studentů nedostalo žádnou sankci za svůj přestupek či trestný čin. Očekávala jsem, že bude většina pachatelů nesankciována z těchto důvodů, že nebyli přistiženi či jejich čin byl malého rázu a byl jim odpouštěn.

Otázka č.12: *Když jste páchali tento čin, věděli jste, že byste mohli být za něj následně potrestáni?*

Graf 12: Vědomí o páchaní trestné činnosti

Možné odpovědi na tuto otázku jsou ANO a NE.

Očekávaný výsledek:

- Většina pachatelů si bude vědoma, že by mohli za svůj čin potrestáni.

Hypotéza H4 se potvrdila.

Výsledky této otázky vyšli pro většinu dotazovaných o své vědomosti páchaní přestupku či trestného činu. Z 21 respondentů oboru s maturitou odpovědělo ANO 19 studentů a 2 zvolili NE. U studentů s výučním listem, kterých bylo 35. Odpovědělo o své vědomosti páchaní přestupku či trestného činu 31 žáků a 4 netušili, že páchají přestupek či trestný čin. Zde se nám ukazuje, že většina pachatelů byla před páchaní činu upozorněna na jeho závažnost, což může příkládat k dobré informovanosti o kriminalitě od rodiny a školy s ohledem na nízkou prevenci na škole se čtyřletým oborem.

5.6.2. Shrnutí průzkumného šetření

Při výzkumném šetření jsme si ověřili, že komunikace rodičů se svými dětmi o prevenci a možné ovlivnitelnosti rodičů na své děti v oblasti kriminality je silnější než ve školách. Což mi potvrdilo moji hypotézu o silném vlivu rodiny na jedince. Ve školských zařízeních nám vyšli dva velmi odlišné výsledky, ale dle hypotézy přesně naopak. Ukázalo se, že vyšší a kvalitnější prevence na školách je u škol s tříletými obory, které studenti zakončují výučním listem. Na školách, které mají čtyřleté obory ukončené maturitou, byla prevence markantně slabší, dá se říci až žádná. Pokud jde, ale o páchání přestupků a trestných činů, tak se nám v průzkumu potvrdila hypotéza o častějším páchání delikvence u studentů tříletých oboru i přesto, že na těchto školách měli častější preventivní programy a více se zaměřovali na celkovou prevenci kriminality mladistvých. Tento průzkum považuji úspěšný, ač všechny hypotézy nebyly potvrzeny.

Závěr

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, do teoretické a praktické. Teoretická práce vymezuje téma kriminality mládeže, příčiny páchaní kriminality mladistvými a její prevenci. Dále se věnuji podrobně sociálně – právní ochraně dětí. V části praktické je průzkumné šetření, které se zaměřovalo na mladistvé studenty na středních školách a učelištích. Základní myšlenkou výzkumu bylo zjištění, jestli má vzdělání vliv na kriminalitu a její prevenci. Porovnávala jsem dva typy studentů. Studenti, kteří zakončí studium maturitou a studenty, jenž ukončí tříleté studium výučním listem.

Ve výzkumné části jsem měla možnost zjistit, jestli studenti ze středních škol s maturitou mají častější prevenci kriminality, než na školách s tříletými obory a zda páchají méně studenti s maturitou trestných činů. Z výsledků jsem byla překvapená, jelikož se ukázalo, že na školách s obory zakončenými maturitou velmi slabá prevence kriminality oproti školám s tříletým oborem. Pro mě bylo velmi zajímavé zjištění, že studenti, kteří mají pravidelnou a kvalitní prevenci na školách s tříletými obory, přesto o dosti více páchají přestupky a trestnou činnost. Myslím si, že tento výzkum může být zavádějící a proto by bylo dobré udělat výzkum na větším množství škol.

Summary

Bachelor thesis „Influence of Education on Juvenile Criminality and Crime Prevention“ is occupying of juvenile delinquents and reasons of delinquent behaviour. Thereafter crime prevention and substitute child care. Theoretical part is defining juvenile criminality, causes of juvenile delinquency and its prevention. The research part is focusing on foreknowledge of criminality and crime prevention, influence of family, neighbourhood and school on preventing criminal activities committed by youth. It includes specific questions about criminal behaviour of interviewed. The research is aimed on youth between ages 15 and 18 years and it uses method of quantitative research by means of a questionnaire.

In the research we made sure that parents communicate with their children about the prevention and perhaps suggestibility parents to their children in crime is stronger than in schools. Which I confirmed my hypothesis about the strong influence of family on the individual. In schools came to us two very different results, but in the opposite hypothesis. It turned out that more and better prevention in schools is at the school with three years of courses that students finish their apprenticeship certificate. The schools that have a four-year programs leading to graduation was markedly weaker prevention. With regard, but the commission of offenses and crimes, so we in the survey confirmed the hypothesis of frequent perpetration of delinquency in the field of three-year students, although at these schools had more frequent and more prevention programs to focus on the overall prevention of juvenile delinquency.

Literatura

- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1.vyd. Havlíčkův Brod: Grada Publishing,a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
- GOLDMANN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly ze sociálních disciplín*. 2.vyd.přepacované. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0350-1.
- HELUS, Zdeněk. *Úvod do sociální psychologie: Aktualizovaná témata pro studující učitelství*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze-Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7290-054-4.
- JEDLIČKA, Richard, Petr KLÍMA, Jaroslav KOŤA, Jiří NĚMEC a Jiří PILAŘ. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 1.vyd. Praha: Tiskárny MV, p.o., 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1056-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk, Jarmila KOLUCHOVÁ, Věduna BUBLEOVÁ, Jiří KOVAŘÍK a Lucie BENEŠOVÁ. *Osvojení a pěstounská péče*. 1.vyd. Praha: Portál s.r.o., 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 2.vyd. rozšířené a přepracované. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1.vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence*. 3.vyd. aktualizované. Praha: Portál, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

- MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální patologie*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, ISBN 80-210-2511-5.
- NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 1.vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, ISBN 80-864-3208-4.
- VESECKÁ, Renata a Jakub CHROMÝ. *Kriminalita, veřejnost a média: problémy o nichž se příliš (ne)mluví*. 1.vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2009. ISBN 978-80-7201-772-0.

Slovníky

- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2.vyd. přepracované. Praha: Portál, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník: II. svazek*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1996. ISBN 80-718-4310-5.

Elektronické dokumenty

- 1) http://mpn.wz.cz/?strana=pojmem_pr_kr
- 2) <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm>
- 3) <http://www.mpsv.cz/cs/7242>
- 4) <http://www.terlickodds.cz/stranky/ochrannaVychova.html>
- 5) <http://www.terlickodds.cz/stranky/ochrannaVychova.html>

Seznam grafů

Graf 1: Informovanost o kriminalitě a její prevenci.....	42
Graf 2: Získávání informací.....	43
Graf 3: Prevence na škole	44
Graf 4: Informovanost od profesorů.....	45
Graf 5: Preventivní programy na škole	46
Graf 6: Účast na preventivním programu	47
Graf 7: Srozumitelnost informací.....	48
Graf 8: Efektivnost komunikace	49
Graf 9: Setkávání s kriminalitou	50
Graf 10: Páchání trestné činnosti	51
Graf 11: Sankce za spáchanou trestnou činnost.....	52
Graf 12: Vědomí o páchání trestné činnosti	53

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1: Dotazník „Kriminalita a její prevence mládeže v České republice“	60
---	----

PŘÍLOHA 1: Dotazník „Kriminalita a její prevence mládeže v České republice“

Jsem studentkou 3. ročníku Karlovy Univerzity v Praze, husitské teologické fakulty a píši bakalářskou práci na téma: „*Vliv vzdělání na kriminalitu a její prevenci.*“ Touto cestou bych Vás chtěla požádat o vyplnění dotazníku za účelem zjištění názorů, zkušeností a znalostí. Všechny Vámi uvedené informace jsou považovány za důvěrné a anonymní. Vámi vybranou odpověď zakroužkujte. Děkuji Vám za Váš čas strávený pravdivým vyplněním tohoto dotazníku. S přáním pěkného dne Šárka Bláhová.

Věk:

Pohlaví:

Současné vzdělávání: čtyřleté s maturitou – tříleté s výučním listem

Otázky zaměřené na informovanost o kriminalitě a její prevenci od rodiny, blízkého okolí a školy

1. *Dostáváte informace o kriminalitě a její prevenci od rodičů a vašeho blízkého okolí?*

ANO - NE

2. *Jakou formou dostáváte informace od rodičů a svého blízkého okolí o kriminalitě a její prevenci?*

- A) Pravidelným upozorňováním a konverzací na téma kriminalita a její prevence.
- B) Doma i s mými nejbližšími se o tomto tématu bavíme.
- C) Bavili jsme se o tom jen párkrát.
- D) Ne, nebavíme se o tom.

3. *Probíhá u Vás na škole prevence kriminality mládeže?*

ANO – NE

4. ***Hovoříte s Vašimi profesory o kriminalitě a její prevenci?***

- A) Hovoříme na toto téma s profesory často.
- B) Hovoříme na toto téma s profesory občas.
- C) Nehovoříme na toto téma s profesory.

5. ***Máte ve vaší škole programy zaměřené na kriminalitu a její prevenci?***

- A) Míváme ve škole pravidelně programy zaměřené na kriminalitu a její prevenci.
- B) Měli jsme pár programů zaměřených na kriminalitu a její prevenci.
- C) Ne, ve škole jsme neměli žádný program určený pro kriminalitu a její prevenci.

6. ***Zúčastnili jste se Vy sami nějakého konkrétního programu prevence kriminality u Vás na škole?***

ANO – NE

Vliv rodiny a školy na možné předcházení páchaní kriminality mladistvými

7. ***Je pro Vás srozumitelnější získávání informací od rodičů a blízkého okolí nebo od školy?***

- A) Je pro mě srozumitelnější získávání informací od rodiny a blízkého okolí.
- B) Je pro mě srozumitelnější získávání informací od školy.
- C) Je pro mě srozumitelnější získávání informací od školy i rodiny a blízkého okolí.
- D) Není pro mě srozumitelné získávání informací od rodiny, blízkého okolí a ani školy.

8. ***Která komunikace je pro Vás přínosnější a více motivující k předcházení páchaní kriminality?***

- A) Komunikace s rodinou.
- B) Komunikace se školou.
- C) Vyhovuje mi komunikace s rodinou i školou.

D) Nevyhovuje mi komunikace s rodinou ani školou.

Otázky vymezené pro setkávání a páchání kriminality

9. *Setkali jste se s kriminalitou svých vrstevníků ve svém okolí?*

ANO - NE

10. *Spáchali jste Vy sami nebo jste byli spoluúčastníky nějakého přestupku či trestného činu? (Pokud odpovíte v této otázce ANO, pokračujte prosím v následujících otázkách. Zda jste zvolili NE, prosím následující otázky nevyplňujte.)*

ANO - NE

11. *Pokud ano, byli jste za tento přestupek nebo trestný čin nějakým způsobem sankcionováni?*

ANO - NE

12. *Když jste páchali tento čin, věděli jste, že byste mohli být za něj následně potrestáni?*

ANO - NE